

Проценко Н. В.,

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

ЗАЛЕЖНІСТЬ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ ВІД ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ НА ЗАНЯТТІ

Стаття присвячена психологічним проблемам, які виникають у процесі навчання іноземних мов. Особлива увага зосереджена на аналізі психологічного клімату, що впливає на формування іноземної комунікативної компетенції у студентів.

Ключові слова: психологічна проблема, психологічний фактор, позитивний психологічний клімат, іноземна комунікативна компетенція.

Статья посвящена психологическим проблемам, которые возникают в процессе обучения иностранных языков. Особое внимание сосредоточено на анализе психологического климата, который влияет на формирование иноязычной коммуникативной компетенции студентов.

Ключевые слова: психологическая проблема, психологический фактор, положительный психологический климат, иноязычная коммуникативная компетенция.

The article is devoted to the psychological problems of teaching foreign languages. Special attention is paid to the analysis of the psychological climate which has an influence upon the formation of students' foreign communicative competence.

Key words: psychological problem, psychological factor, positive psychological climate, foreign communicative competence.

Обов'язковою умовою вступу України до європейського освітнього простору є забезпечення належної якості освіти, яка повинна спрямовуватись насамперед на оцінку її відповідності соціально-економічним потребам, інтересам держави та особи, відображаючи компетентність, соціальну спрямованість, ціннісні орієнтації та зумовлюючи здатність задовольняти як особисті духовні й матеріальні потреби, так і потреби суспільства [1]. Інтеграція України до європейської спільноти обумовлює відображення загальних цілей європеїзації у змісті національних систем освіти, зокрема з методики викладання конкретних навчальних дисциплін [4, с. 79].

Метою навчання іноземних мов є оволодіння студентами іноземною мовою як засобом спілкування і здійснення у цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості (формування комунікативної компетенції). Тому методика викладання іноземних мов відіграє провідну роль у досягненні цієї цілі. Проте слід пам'ятати, що ця дисципліна як самостійна

педагогічна наука пов'язана в той же час із значною кількістю інших наук. Серед таких наук, які інколи називають базовими для методики науками, особливе місце належить психології, що вивчає закономірності психічної діяльності людини.

Вагомий внесок у розробку питання, пов'язаних з проблемами психології, що впливають на процес оволодіння іншомовним мовленням, зробили І. П. Павлов, П. К. Анохін, Л. С. Виготський, Р. Аткінсон, Б. Г. Ананьєв, Л. Ю. Куліш, Л. О. Венгер, Н. Ф. Добринін, І. О. Зимняя, Г. В. Рогова, С. Ю. Ніколаєва, Л. П. Смелякова, О. О. Леонтьєв, Н. П. Бехтерева, В. Я. Ляудіс тощо.

Метою нашого дослідження є аналіз психологічного клімату на занятті з іноземної мови, який відіграє значну роль в процесі формування у студентів високого рівня іншомовного спілкування.

Сучасні дослідження в галузі психології свідчать про те, що у навчальному процесі слід брати до уваги не лише основні психологічні якості студентів (мислення, пам'ять, сприймання, увагу, мотивацію), але й наявність позитивного психологічного клімату на занятті. Йдеться насамперед про ряд факторів, найвагомими серед яких є хороший емоційний настрій студентів та викладача, атмосфера спокійної рівноваженості, взаємної довіри, розкутості, доброзичливості, відчуття рівноправності і співробітництва та психологічний комфорт [2, с. 241].

До невимушеної розмови спонукають умови, коли студент відчуває себе рівноправним партнером, коли йому дозволено переводити розмову на ту чи іншу тему, що його цікавить. Цьому сприяють дружні стосунки між студентами і викладачем, який підбадьорює їх похвалою і рідко вдається до незадовільних оцінок, докорів, критики. Супутником такої атмосфери є також усмішка, добрий гумор, висока педагогічна культура викладача. Він постійно повинен вірити в те, що кожен студент здатний досягти успіху і передавати цю впевненість своїм вихованцям.

Позитивний психологічний клімат на занятті починається з самонавіювання викладача. Йдучи на роботу, він має переконати себе в тому, що студенти, до яких він іде, – найкращі, найстаранніші. І він іде до них з радістю. Викладач повинен любити всіх студентів: здібних і нездібних, слухняних і неслухняних, веселих і нудних, кмітливих і тугодумів, старанних і лінивих. Їх потрібно розуміти, вселити їм віру в свої сили, оптимізм. Чимале значення тут має авторитет викладача. Доведено, що інформація, підкріплена авторитетом, приймається значно краще, ніж в умовах неповаги студентів до викладача.

Створена таким чином атмосфера релаксації і довіри знімає так звані антисугестивні бар'єри, забезпечує безпосередній контакт з неусвідомленою психічною діяльністю. Це, у свою чергу, дає можливість ширше використовувати резервні можливості мозку. Г. Лозанов вважає, що ак-

тивність особистості виражається не мускульними зусиллями, а виключно ставленням до навчального процесу. І якщо сприятливі умови створено, то до вивчення іноземної мови студентів спонукатиме не потреба знати мову, а саме задоволення від процесу навчання.

Студенти не повинні відчувати страху за правильність сказаного. Прискіпливе виправлення кожної допущеної студентом помилки безпосередньо під час мовлення заважає створенню такої атмосфери, породжує скованість, настороженість, відвертає увагу студента від предмета, про який йдеться.

Як відомо, емоції відіграють важливу роль у діяльності людини. “Без надійної емоційної основи неможливе не тільки успішне, а й взагалі нормальне навчання. Відсутність єдності емоційного виховання й пізнання світу – одно з найживучіших і найнебезпечніших джерел байдужого ставлення до знань і зрештою небажання вчитись” [5, с. 502].

Говорячи про емоційну настроєність заняття і спрямовані на це зусилля викладача, ми маємо на увазі не звичайне збудження почуттів без мети і завдання. Йдеться про почуття, що стосуються процесу пізнання і стимулюються ним. Крім того, емоційний стан заняття повинен бути стійким, не залежним від випадкових обставин.

Як показують педагогічні спостереження, емоційний рівень заняття можна підняти за допомогою зовнішніх засобів – через відповідне оформлення діяльності (ігри, пісні, темп заняття тощо), за допомогою художньої образності, в тому числі й текстового матеріалу і спираючись на новизну та інформативність предмета тощо. Вважають, що ці засоби можуть викликати в психіці студента певну реакцію переживання.

Крім цих основних, є також ряд інших засобів впливу на емоційний стан аудиторії, зокрема заохочення, участь у змаганнях, спостереження за позитивним прикладом тощо. Проте чи не найголовнішим джерелом позитивних емоцій є сама праця, відчуття успіху в праці, усвідомлення прогресу в оволодінні предметом. Багато тут залежить також від настрою викладача, з яким він приходить на заняття, його поведінки на занятті, вміння спілкуватися, почуття гумору, віри в успіх тощо.

Важливим компонентом психологічного аспекту заняття є сприятливий для навчальної діяльності клімат, загальна атмосфера стосунків викладача і студентів, а також стосунків у студентському колективі. Такий клімат, як ми вже зауважували, позначається взаємною довірою, почуттям рівноправного партнерства, гордістю за спільно виконану роботу, загальним оптимізмом. Це – клімат співробітництва, який містить широкі можливості для особистісного самовираження кожного студента і складає психологічний фундамент нової педагогіки [3, с. 21]. Звідси випливає і почуття соціальної справедливості: викладач повинен суворо дотримуватись правила ставитись однаково до всіх студентів як стосовно їх прав,

так і обов’язків. Надмірна увага до успіхів окремих студентів, зокрема сильних, і недовіра до можливостей слабших студентів, небажання “турбувати їх” – все це веде до загострення почуття несправедливості.

Клімат співробітництва на занятті з іноземної мови передбачає також стан релаксації, що, однак, не слід розуміти лише як психологічний комфорт, а скоріше як атмосферу психологічної свободи студентів, як право на власний вибір, на власне рішення [2, с. 241].

Атмосфера доброзичливості, взаємодопомоги стимулює у студентів зустрічну активність – бажання мислити, працювати, домагатись успіху. Відсутність позитивного емоційного настрою, сухість стосунків, нечіткість мети – все це формує у студентів інертність, байдужість, лінь. Відчуття мети завжди діє на емоції і стимулюється ними, що викликає потяг до діяльності. Як свідчать дослідження, атмосфера добрих стосунків, повага і взаємна підтримка підсилюють почуття власної гідності, стимулюють розвиток інтелектуальних здібностей, самостійності і впевненості у власних силах. Навпаки, відсутність доброзичливих стосунків у групі зумовлює появу в поведінці студента почуття невпевненості і очікування невдач. Мажорний тон заняття, м’який гумор розвивають здатність до естетичного сприймання праці. Вони формують уміння, за висловом Л. М. Толстого, “жити чужими почуттями”, ставити себе на місце іншого, вміння співпереживати, а водночас і здатність контролювати свої емоції, керувати ними. Йдеться про розвиваючу функцію психологічного аспекту, яка позначається на глибинних шарах психіки студента. Як відомо, В. О. Сухомлинський завжди виходив з єдності раціонального і емоційного, думки і почуття, фізичного і духовного начал в діяльності особистості [5].

Психологічний аспект також виконує виховну функцію. Атмосфера співробітництва на занятті, де реалізується принцип справедливості та взаємоповаги, де панує оптимізм і високо цінується почуття колективної честі й індивідуальної гідності, забезпечує формування позитивного ставлення студента до навчального закладу, до предмета, високої активності у виконанні аудиторних завдань, а також довірливого ставлення до людей, що його оточують. У студентів з’являється потяг до добрих вчинків. Такі сприятливі психологічні умови породжують впевненість в істинності ідейно-моральних норм і правил, є “каталізатором” процесу позитивного формування особистості. Емоції завжди є відправною точкою процесу виховання, бо з чуттєвого ставлення починається оцінка предмета. Вважають, що реалізація виховної функції завжди повинна йти через збудження емоційного ставлення до предмета.

Отже, підсумовуючи викладене вище, можна дійти висновку, що у навчанні іноземної мови заняття необхідно забезпечити позитивним психологічним кліматом, який сприяє успішному формуванню іншомовної комунікативної компетенції.

Перспективами подальшого дослідження, на наш погляд, може стати аналіз основних психологічних процесів, які суттєво впливають на навчання іншомовного спілкування.

Література:

1. Мазур Ю. В. Організаційно-методичні засади моніторингу якості вищої освіти / Ю. В. Мазур // Статистика України. – 2007. – № 4. – С. 20-24.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник, вид. 2-е, випр. і перероб. / [Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: навчальний посібник / С. В. Роман. – К. : Ленвіт, 2005. – 208 с.
4. Сафонова В. В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций / В. В. Сафонова. – Воронеж : Истоки, 1996. – 237 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : В 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1977. – Т. 3. – С. 502.